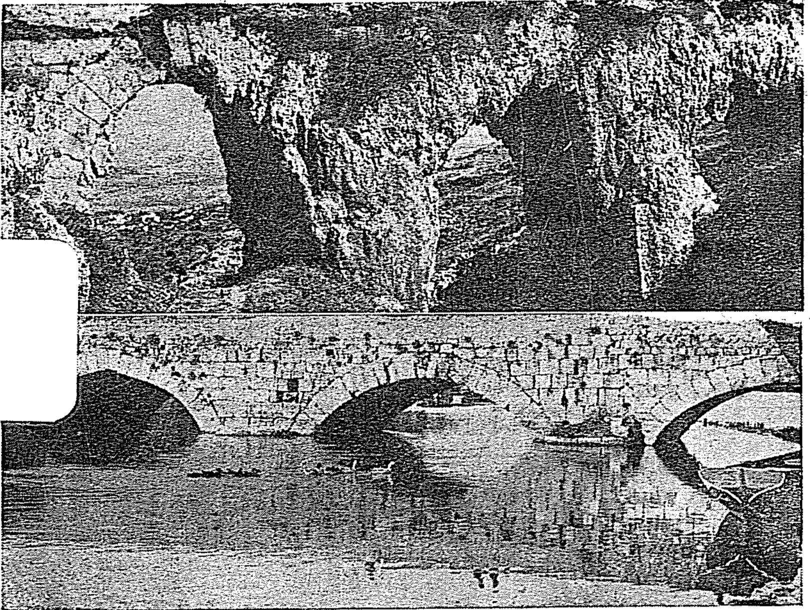
Edip Kızıldağlı

Antakya Kapılarında

SATIŞ YERİ: AHMET HALİT KİTABEVİ

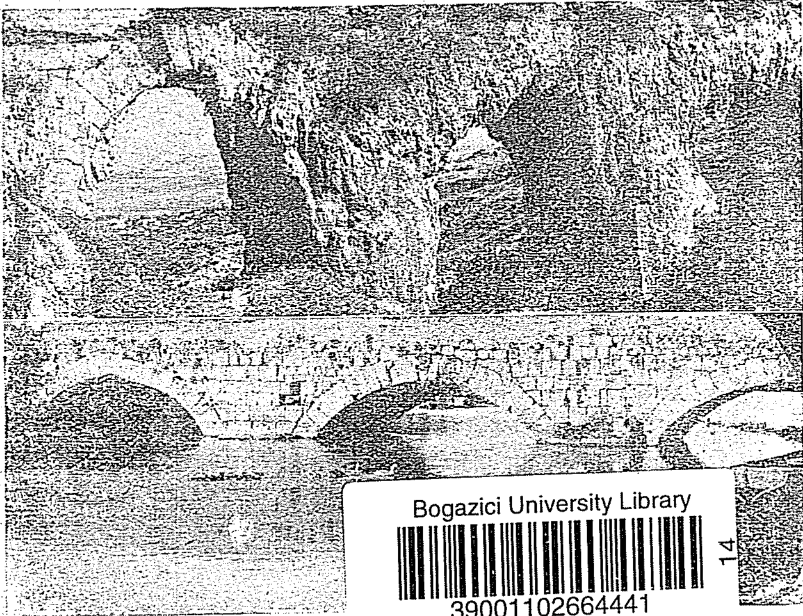
İSTANBUL

1 9 4 3

Boğaziçi Üniversitesi
Kütüphane
Prof. Dr. Muammer Kemal Özergin Kitapları
Ünsan Özergin Armağanı
2002

Edip Kızıldağlı

Antakya Kapılarında

SATIŞ YERİ: AHMET HALİT KİTABEVİ

İSTANBUL

1 9 4 3

BAŞARI MATBAASI — İSTANBUL

ÖNSÖZ

Tarih yazmak fikrinde değilim, vakaları belki birbirine karıştırdım. Ben sadece halk arasında yaşayan, efsaneleri türküleri, hikâyeleri, şimdiye kadar topladığım notları, tekrar inceliyerek bunları yazdım.

Antakyaya karşı sevgim bir zaaf halindedir. Konuştuğum her arkadaşa oradan bahsetmek isterim, bu yazılar işte bu hastalığın neticesi olarak meydana geldi. Böylelikle kendimi tedavi etmiş olacağım.

Yazımdaki hayalleşen şahıslar, bahis mevzuu olamaz. Hâdiseler ve ruhlar tespit edilmeğe çalışıldı.

Bunları candan sevdiğim Antakya halkına ithaf ediyorum.

Tıp talebesi
EDİP KIZILDAĞLI

ANTAKYA KAPILARINDA

Bu kapıların iki bin yıllık gözü, bu duvarların bir okadar senelik kulağı var. Bu göz ne kırallar, ne hükümdarlar görmedi, bu kulak ne tatlı sözler, ne kılıç şakırtıları, ne top sesleri işitmedi.

Şu ağaçsız dağın, kalbini sondamla yokladım, su sızan mağaralarında sakladığı hatıraları bana anlattı:

I

Birgün en sevgili çocuklarını büyücü bir kadın dağda bir yerlerden geldikleri anlaşılan bezirgânlar:

— Alan da pişman, satan da pişman! diye, kapalı bir sandık satıyorlarmış. Mağara adamlarının en genci bu tehlikeli şeyi almağa karar vermiş, biriktirdiği ayı postları tilki kürkleriyle sandığı almış. Gece sandıkta mışıl mışıl uyuyan bir peri bulmuş uyandırmağa korkmuş ve beklemiş.

— Oh, ne tatlı uyudum. diye kalkan peri gencin boynuna sarılmış. Bu yıllarda gözüme uyku girmiyen Kıral Antiyok (*) sun kızıymış. Bu sandık evvelce bir kaç defa daha satılmış, fakat kızının iyi olmadığını birkaç gün sonra gelip gören Kral, alanı öldürür ve sandığı başka ülkelerde satarmış. Onun için alan pişman, satan pişmanmış.

Satan bezirgân bu defa askerlerle mağaranın kapısında durmuş, sevgililerin tatlı bir uykuda olduklarını görünce orduya bu defa düğün davullarının çalınmasını emretmiş kırk gün, kırk tün dernekten sonra ırmak boyundaki sazlar, mağara adamlarıyla beraber temizlenmiş, saraylar kurulmuş, kızının adına köprü yaptırmış. Çocuklarını altın beşikte büyütmüşler, yemeklerini altın kaşıkla yerlermiş.

Antakyanın kuruluş hikâyesini 936 da ölen büyük halam çocukken bana anlatmıştı.

Birgün mağara adamları bir dellâl sesi duymuşlar, uzak mağaraya hapsetmiş. Çocuk içerde, kıraliçe kapı önünde ağlarmış. Pınar gibi akan göz yaşlarından bir havuz dolmuş. Büyücü kadın ancak haftada birgün çocuğunu emzirmesine izin vermiş. Sütü okadar çok toplanıyormuşki, çarşanba günleri halk mağaranın kapısına birikir, Kıral kızının taşan sütiyle kaplarını doldururmuş.

Oraya Sütpınarı demişler, yıllar geçmiş...

Bugün dağda Kral Kızının havuzunu ancak çobanlar gösterebilir. Çarşanba günleri Ömer ağa pınarına gün doğmadan giderseniz, sütü gelmeyen bir kaç ananın, pınarın taşları arasına gizlice bir nal çivisi çaktığını, sonra üç avuç su içtiğini görebilirsiniz. Bu çiviler o kadar çoktur ki, size resimle isbat etmek isterdim. Dağdaki altın kaşık, altın beşik mağarası bütün aramalara rağmen bulunamamıştır. Tılısımını bilmek lâzımmış.

Ömer ağanın kendine maletmek istediği Süt pınarı, hakikaten en lezzetli fakat en bakımsız bir pınar olarak bugün akmaktadır.

Tıp talebesi olan Ziya Adanadaki acı hâdiseden sonra tam bir yıl uykusunu kaybetti. Doktorların verdiği bütün uyutucu, ilâçlar tesir etmedi. Antakyaya gezmeğe gelmişti. Kıral Kızının rahat uykusuna kavuştuğu gibi, tatlı bir uykuya daldığını size de söyliyebilir.

İşte bir efsane ve eldeki hakikatler...

II

Muzaffer kumandanların başlarına geçirmek için defne dallarından çelenkler hazırlanmış, ayakları altında kesilecek kurbanlar sünbül, söyecen ve nergislerle süslü, şehir halkı Antakya kapılarında gelecekleri bekliyor.

Aylardır, imparatorluğu ürküten kraliçe Zeynep. Tidmur saraylarından koparılan bir meyve gibi getiriliyor. Elleri ayakları altın zincirlerle bağlı, gene birbirine bağlı esirler, yaldızlı arabasını çekiyor. Alaylar, alkış ve göz yaşları arasında kurbanlarını tepeliyerek geçiyor.

NOT: Sütpınarı bir mağaradan çıkar, orada hafriyat yapılmamıştır.

Gelen binlerce esir, evelkilere katılıp Kıralın nüfuzunu bir kat daha arttıran şehrin surlarını tamamlıyacaklar.

Halk zafer bayramı yapıyor. Bir kişi var, elinden keserini bırakmadı. Dükkânını kapamadı. Bayram yapmadı. Sanki gelen esirlerin matemini tutuyor. Bu dülger halkın en çok sevdiği bir adamdır. Bahçelerine ilk su dolabını o yaptı.

Kocaman ağaçlar onun önünde baş eğdiler. Şimdi inliyerek dönen sayısız su dolabı, etraflarında dans eden kızlarla beraber türkü söylüyor:

Ben bir ulu ağaç idim
Ne tatlıydım ne acıydım
Ben Allaha duacıydım.
«Huu. Huu. Mevlâm Huuu.

Kızlar hep beraber:
Yalvar ol Hâlika yalvar
Yalvar ol Sultana yalvar»

Habib Neccar beni kesti
Her dalım bir yere astı
Yüreğime mıhlar bastı
— Tekrar —

Bu defa kızlar sorar:
Dolap niçin inilersin
Eski derdi yenilersin
Murada ermek dilersin?
— Tekrar —

Kızlar coşar:
İbrik susuz olur mu ya dolabım?
Dibi kumsuz olur mu aman aman
Ben hekime danıştım ya dolabım
Kızlar yarsız olur mu halim yaman?

Şehre üç havvari geldi. Bunları kimse görmedi. Sevgili dülgerin evine misafir oldular. Dülger dağda eliyle oyduğu bir mağarada oturuyordu. Aylarca ona İsanın dininden bahsettiler,

NOT: Dolap ilâhisi Yunusu, bana hatırlatıyor. Sahibini bilmiyorum. Halktan işittim.

aradığını bulmuş gibi sevindi. Esirleri kurtarmak, halkı hanedanın ezmesine meydan vermemek, yer yüzünün ebedî saadetine erişmek, bu onun çoktanberi düşündüğü şeylerdi. Artık toplantılarında halka bunları açmanın sırası gelmişti. Hergün dinleyenleri biraz daha çoğalıyordu. Kazanılan ganimet eşit şekilde paylanmamıştı. Kocasını kaybeden dul, oğluna kavuşmayan ana düşünülmemişti. Aslan payını haneden almış, suyuna da halk ekmeğini batırıyordu.

Hammaz olmazsa tilki pazarda gezer derler, Antakyada bir fırtına kopmak üzereydi. Kıral haber aldı. Habib Neccarın evi gece sarıldı. Çarpıştılar. Sabaha karşı Neccarın başını da kestiler. Kafa dağdan yuvarlanarak Kıralın tahtı önünde dile geldi:

— Seni doğru yola davet ederim. Yoksa felâket yakındır.

Hükûmdar kafanın derhal gömülmesini emretti. O anda Cebrail şimdi adıyla anılan tepeye indi.

Kanatlarının biri Kızıldağda, diğeri Silpiusteydi. Evvelâ bir kükredi sonra kanadıyla şehrin altını üstüne getirdi.

1938 sene Habib Neccarın türbesinde Zeyt kandili yandı. Ona adaklar adadılar. Evinin önü seyrangâh oldu. Birgün kapısının üstünden kopan bir kaya, adağını yapmağa gelen suçsuz bir kadını ezmeseydi, çırası daha çok yıllar yanardı.

Cebrail tepesi ovakitler Kıralın stadyomu imiş. Antakya Cebrailin kanatlarıyla değil, Keldağın başını kaşımasıyla daha çok defalar harap olacaktır. Habib Neccarın kesik kafasının yerinde bugün bir cami vardır. Garip tesadüf, Hatay şehitleri de ayni duvarın dibinde vuruldular. Aradan iki bin yıl geçmesine rağmen bu defa Fransız idaresi ayni facıayı işliyor. Gene halk ona, ayni yerden felâketin yakın olduğunu haber veriyor.

Artık zafer ebediyen halkın olacaktır.

III

Yeni kurulan Antakya Haçlı seferleri için aranılan emin bir konak olmuştur. Sarayları şimdi müzede hayranlıkla seyrettiğimiz mozaiklerle süslenmişti. Şu bir karışlık heykele bakın: Tahtına azametle oturan Kıral buranın baş şehir olduğunu, kucağındaki sevimli çocuk Antakyayı, buğday demetleri bereketi, ayakları arasından akan ırmak ta Asıyı temsil etmektedir.

NOT: Habib Neccar efsanesi Kur'andan alınmıştır.

İşte uzun yollardan gelen yorgun kumandanlar, Ası kenarındaki çınarların altında enerjilerini tazeliyorlardı. Kudüs sanki buradan güzelmiydi? Hem sonra kılıç Aslanın çeteleri ne usanmaz şeylerdi.

Kara Boğa da yeni türemişti. İşi yokmuş gibi Musuldan başına topladığı avenesiyle Salip Ordularının yolunu kesmeğe başlamıştı. Bu defa Antakyayı sardı, kılıcını surlarda bilemeğe başladı.

Kara Boğa; Demir Kapıyı kıramazsın, memekli köprüden geçemezsin. Kapıcı kümbetinde nöbetci var. İçerden sana hücüm etmeğe hazırlnıyorlar. Baş papas rüyasında gördüğü Şemunun kılıcını kilisenin önünü kazdırarak buldurdu. Fakat, onu sallamağa bilek, kullanmağa yürek ister. Çarpıştılar. Kapılar ardına kadar açıldı. Aradan tarih geçti...

IV

Nenemin dedesi İbrahim paşanın çocuklarını okutmuş. Çok zalim olduğunu söylermiş. Bir gün hoca efendiye paşa geliyor demişler, derhal namaza durmuş. Paşa bir türlü bitmek bilmiyen namazı görünce canı sıkılmağa başlamış.

— Gündüz de mi teravih kılıyorsun?

— ......

İhtiyarın ak sakalına dudağından kan damlamağa başlamış.

— Hadi bu defalık affettim, diyerek gitmiş. O gidiş. Bir gece paşanın bütün ev halkıyla ortadan kaybolduğunu, Antakya halkı sevinerek öğrenmiş. Beraberinde götürmediği topunu, halk arkasından sıkarak şenlik yapmış. Bugüne kadar, ramazan ve bayramlarda, atılan ayni top paşayla alay etmekte değil midir?

O gitti, bu kaldı.

Ey güzel Antakya rengi uçuk damlarınla dağın koynuna saklanmış gibi şimdi sessiz dururken, bir vakıtlar bu vakalara sahne olduğun kimin aklından geçebilir. Elimdeki notları karıştırıyorum.

V

İki gündenberi kulaktan kulağa bir sır dolaşmakta, işitenler:

— Yapma canım, inanılacak şey değil.
— Rüyamda görsem tâbir etmezdim.
— Madem beraber asker gelmiyor neye yarar?
— Bir anlaşmaya mı geliyormuş?
— Geldiklerini bir görsem...
— Hafız ben sana bu toprak Türkün malıdır demedim miydi, şimdi ne yapacaksın?
— Geç ordan sersem, düveli muazzamaya karşi durulur mu? Onlar misafir olarak geliyor. Bizim ağalar müsteşardan duymuş.
— Kimlerin misafiri olduğu ilerde anlaşılır.
Akşam oldu sular karardı. Paşanın otomobili altına atılacak çiçekler soldu. Çocuklar öksüz yavrular gibi boynunu büktü. Antakya gözleri kapıda Antep valisini bekliyor.
— Niçin bu kadar geç kaldılar?
— Bir kaza mı oldu?
— Fransızlar mahsus yaptı, gösteriden ürktüler Cebraildeki gözcüler, geliyor! diye kendilerini yola attılar. Bir kaynaşma bir canlanma oldu. Gelen azdı, getirdiği ümit ne tatlıydı?

VI

Bu kapılardan Kont de Martel de geçti.

VII

Bu kapılardan Şeyh Taceddin de geçmeği ihmal etmedi.

1936 da ANTAKYA

Valinin büyülü değneği Antakyaya dokunduktan sonra derin değişiklikler oldu. Halkın ruhuna taze iman gelmişti. Öksüz olmadıklarını kurtuluş gününün yaklaştığını hissetmeğe başladılar. Ağalar endişeye düştü. Suriye baş veziri saltanatla onlara kuvvet şırınga etmeğe geldi. Sömürge efendileri Fransızlar sıtmaya tutulmuş gibi titremeğe başladılar Kont de Martel onları daha büyük bir saltanatla teskin etmeğe geldi.

Fakat hiç birisinde Türk valisinin sihirli değneği yoktu. O yüreklere seslenmiş, düşüncelerin mihrakı olmuştu.

NOT: Ağalar hakkındaki eski görüşlerim biraz mubalâğalı olmuştur. Bugün sınıf ayrılığı yoktur.

Ey vezir! Ey yüksek komiser sen düşüncelere zincir vuramazsın, kalplerimizi zindana atamazsın, Gültekinin şarkısını çağırıyoruz:

Müjde getirir bize Kuzeyden esen rüzgâr
İçimizde görünmez büyük bir derdimiz var
Türkler geldiği zaman kışımız olur bahar,
Ey Antakya ağlama geliyor kardeşlerin
Dinsin artık deryayı dolduran göz yaşların.

İlk belirtiler: Halk ne yapmalıydı? Sevincimizi neyle ifade edebilirdik? Toplantılarımızda en tatlı konuşmalarımız, yeni bir hayatın nasıl ve ne zaman başlıyacağıydı?

Ağalar... bir saltanat kurmuştu. Saltanatları iki kuvvete dayanıyordu. Hocalar, paralı zorbalar.

Hocalar, din namına ağaların her hareketini mubah, halkın en ufak gösterisini haram, kâfir oldu, katlı helâl fetvasiyle bitiri veriyorlardı. Emri yerine getiren zorbalardı.

Ağalar, Suriyeli efendilerine boyun eğerler ve her intihap halktan yalvararak, parayla fazla rey almağa çalışırlardı.

Suriyeliler, mahkeme, polis ve jandarma kuvvetlerine dayanırlardı. Fakat Fransızlara karşı ağalar iki kat, Suriyeliler bir kat eğilerek selâm verirlerdi. Fransız idaresi de askerî, mülkî,. siyasî bütün kuvvetlere dayanırdı. Onların kimseye hesap vermeğe mecburiyeti yoktu.

Bu üç başlı, yedi kollu canavar bir gün ezdiği halkın ayaklarına kapandi, gökte dolaştırmağa tenezzül etmediği burnunu topraklara sürdü, aman diye yalvardı. Halkın temiz vicdanı onları affetti.

İki bin yıl sonra şehre gelen Türk havarîler bu defa namuslu bir kunduracının evine misafir oldu. Ona Türk inkılâbından, Türk rejiminden bahsettiler. Aradığını bulmuş gibi sevindi. Sevincine hemşerilerinin de ortak olmasını istedi. Onun dükkânını kutsal bir yer olarak tanıdım. Kapısının önünden başım yerde, gözlerim yarı kapalı sessiz adımlarla geçmeğe çalışırım. Şimdi neşeyle çıraklarının çekiç salladıklarını, müşterilerin güler yüzle girip çıktıklarını görüyorum. Bir

vakitler orası siyasî bir salondu. Belki ilk şapka giyme kararı orada verildi. gizli bayram hazırlıkları orada yapıldı.

Şu terzi dükkânını görüyorsunuz, sabahlara kadar kaç yüz Türk bayrağı diktiğini size anlatmağa hazır.

Hatay şöferlerinin kahramanlıkları başlı başına bir destan. Onlar sizi iskeleden Antakyaya götürürken her dönekte bir hatıra anlatacaklardır.

Ayni yılın mühim hâdiselerinden biri de hoca efendi kaz yerken kemiği boğazına saplanmış, zavallı Beyruta kadar ameliyata gitti. Neyse ucuz kurtuldu. Aman ölmesin daha belki yapacağı işler var. Onu bir tecrübe tavşanı kadar seviyorum. Ve mubarek elini iki defa öperek bir haylı duasını aldım. Karmakarışık siyah yakalı, geniş kollu keçi kılından harmaniyesiyle bugün onu sizlere takdim ederim.

Bu adamın kerametine vaktile inananlar olmuştu. Zamane Mehdisinin Fransızlardan evvel kaçtığını gördükleri vakit donakalmış olsalar gerek.

VIII

Gene ne var? Halk niçin Antakya kapılarına toplanıyor? Gelen kim. Bu ağlıyan fellâh karıları ne demek? Bekle şimdi anlarsın. Cemil Hayyiki getiriyorlar, evet Çulhacı Cemili.

— Kız kardeşinin ırzına geçen ağa sevinsin, artık kurtuldu. Yaman adamdı. Hapisten kaçtı dedilen de ağa Antakyayı terk etti. Ah! dermiş, intikamımı, alsam.

Ağanın para yedirdiğini biliyorum, davacıyken beni suçlu yapıp hapise attılar, hele köylünün muhtarın alacağı olsun.

Cemil hapisten kaçıp köyünde temizlik yapıyor, arksına gelen jandarmaya bir iki dedirtmiyor, bir zamanlar Süveydiye tarafının kıralı oluyor, halk haklı hareketlerinden dolayı onu seviyor. Fakat o bir canidir, kanuna karşı geldi, cezasını çekecek.

Bir gün yoldan geçen şoförden borca üç mecidiye ister, adamlar ceplerini boşaltırlar.

— Hayır, ben yolkesici değilim, Tanrı beni ağadan sonra öldürsün, güle güle.

Ayni şoföre dönüşte borcunu vermiştir.

Eee, Cemili nasıl yakalamışlar? Bir gün evini habersiz sar-

mışlar, kamyon dolusu jandarmanın gitiğini görmedin mi? Sonra asker de yardıma gitmiş, top falan götürmüşler mi bilmem. İki kurşunu kalıncaya kadar jandarmaları öldürmüş yaralamış, sonra birinde kardeşini diğerinde kendini vurmuş.

İşte geliyorlar, kardeşi atın, kendi eşeğin üstüne başı ve ayakları iki taraflı sallanan birer bohca gibi atılmışlar. Temiz kanları halâ damlamakta.

Şanlı bir iş yapmış gibi dönen Fransız subayları atlarına kurulmuş, bir takım jandarma, bir kamyon yaralı ve ölü, Antakyaya hayret ve göz yaşları arasında giriyor. Bugün Cemilin mezarı benim de hürmet ettiğim bir uğraktır. (1)

IX

Bugün Antakya kapılarından geçen şu bir çift köylüyü takip edeceğim. Fakirlikleri getirdikleri armağandan belli. Süt, yumurta, bir sepet meyve yerine, kadın arkasına bir kaç dağ süpürgesi bağlamış, elinde menengiç torbasını sallayor. Şehre girdiği halde yalın ayak. Erkek eşine çok raslanan bir dal fesli.

— Bizim arzuhalci yaman abukattır be karı, yazdığı istidayı okudu, tövbeler olsun birşey anlamadım, parmağımı bastım. Göreceksin hakkımızı alacağız.

— İlkin kışın sattığımız kızın kırk mecidiyesini verir çıkarırız, biliyorsun ya, ben yalnız yapamıyorum, hem kız da büyüdü.

— Sonra köyümüze döner yerleşiriz, artarsa bir katır alıp kömüre işlerim, Allah büyük hakkımızı alacağız.

— İstida okunsun!

İstida okunup arapçaya tercüme edildi.

Suriyeli hâkim:

— Bir başka diyeceği var mı? Sorun.

— Var efendim, a haa ben şu ağanın yanında bir yıl çalıştım, dört altına kesişmiştik şimdi vermiyor.

— Bunları okuduk, başka?

— Bu parayla kızımı çıkaracağım...

— Kes! senedin şahidin var mı?

NOT: Zalim rüzgâr penceremin camını kırdı kartonla kapattım, notlara devam ediyorum.

(1) Ziyaret yerine kullanılmıştır.

......

— Bre kerâta iki tane davarımı öldürdün şimdi utanmadan mahkemeye geliyorsun.

— Açlıktan biz bile ölecektik..

— Susun! Parayı verdiğinize yemin eder misiniz? Ağa yeşil kaplı kitaba elini uzatır.

— Vallahilâzim, bende beş para alacağı yok.

— Yalandır hâkim bey, ben dört lira istiyorum.

— Karar okunsun.

Ve karar okunur.

«Yüksek mahkeme ağanın beraatına, haksız dava açtığı için mahkeme masrafını köylünün vermesine yahut bir hafta hapis yatmasına karar vermiştir»

Bir hafta sonra karı koca talilerine küskün, Antkya kapılarını kinli gözlerle süzdükten sonra, uzaklaşıyorlar..

X

Yummuş o elâ gözlerini yar uyanır mı?
Rüya mı acep hiç buna insan inanır mı?
Canan gidiyor, firkatine can dayanır mı?
Kenanım ile vuslatımız Allaha kaldı...

Tabutunun etrafını dolaşıyorlar
Zalim kurşunu çıkarmağa uğraşıyorlar
Cananımız öldü diye ağlaşıyorlar
Kenanım ile vuslatımız mahşere kaldı...

Kantara camisindeyiz, halk kadınları adsız şairlerinin en güzel mersiyesini, 2/1/1937 şehitlerinin başı ucunda, sayarak ağlıyor.

Tüyler ürpertici bir sahne, öksüz yavrular, dul analar ve halk. Onları gene halkın diline karışan başka bir şairin mısraları teselli ediyor:

Zâlim bir zulma giriftar olur ahîr
Elbette olur ev yıkanın hanesi viran!.

Merasimsiz, sessiz sedasız onları Affene gömdük. Zamanla

NOT: Ben, M. Kuserlioğlunun isteği hilâfına olarak vukuatın yapıldığı kanaatindeyim.

onlar halkın hikâyelerine karışıp efsaneleşecekler, kara kuvvetin de bu hikâyelerde yeri olacağını tahmin etmek zor değildir.

XI

Rahmetlik Cemiyeti Akvamın kararile Antakyaya bitaraf müşahitler geliyor .Onlara varlığımızı ispat edeceğiz. Aksi gibi o gün müthiş bir soğuk ve yağmurlu, karlı bir hava var. Alaylar Antakya kapılarından geçiyor:

Gayretini, azmini bugün gene gösterdi.
Şu aziz milletimin bitmiyecek mi derdi?
Büyük, küçük bütün millet tek bir gaye uğrunda
Yürüyorlar, yağmur çamur hangisinin umrunda.
İşte şurda soğuklardan titriyor bir küçük kız.
— Haydi git eve, dedim. Hiddetlendi bakınız,
Titreyen vücut durdu, bana ederek isyan
— Hayır üşümüyorum, dedi. Bir bakta inan,
Beri yandan milletimin feryatları geliyor
Ya ölüm! Ya istiklâl! sesleri yükseliyor
Anneler sevincinden döküyor göz yaşları
Kesilmiştir müsteşarın çehresi de sapsarı,
Havalar çok soğuktur, vücütlarımız ateş!
Aldırma yağsın yağmur, her gülen yüz bir güneş!

XII

Dağ; güneşin uzun, parlak ışıktan kalemlerini, binbir çeşit kokulu çiçeklerin, usarelerine batırarak, hafif rüzgârlara yazdığı davet teskerelerini şehre yolladı.

Damları, ağaçları okşıyarak geçen rüzgâr dağın emrini yerine getirmek için rasladığı her ferdin ciğerlerine doluyor, kulağına fısıldıyor:

— Dağda söyecenler, sünbüller, tavşan topukları, böcek çiçekleri açtı, nergislerin vakti geçiyor!

Avluya çıkan çocuk, annesiyle ev gezmesinden dönen altın saçlım, hülyalı genç, davetiyeleri okudular.

Haberleşen komşulardan biri biraz zılka diğeri bir torba

NOT: Müsteşar, suel sömürge komutanı.

incir, sarma içi, marul, kamış almış, önde keçileri, çocukları dağ yolunu tutuyorlar.

Onları güler yüzle karşılayan dağ, çeşit çeşit, renk renk, tabiî manzaralardan işlenmiş zemini yeşil bir halıyı misafirlerinin ayağı altına açmış. Kabartma sütunlardan daha canlı, daha güzel ağaçlar ufuklarda gözü tütüyor zannedersiniz. Taze yaprak ve çiçeklerle süslü ağaçlar ne de oymak bir gölge veriyor... Artık bahar Antakya kapılarına gelmiştir.

XIII

Yıl 1937. Ekinler tane tutmadan boynunu büktü. Dut yaprakları tazeyken sarardı, Erikler dökülüyor, gözler kurudu, dereler akmıyor, bu yıl dağ çiçekleri bile açılmadı, davarlar kırılacak, anbarlarda kalan son buğdayı da öğüttük.

Bunlar büyük bir felâketin başlangıcıdır. Yağmur, çöldeki bir yudun su gibi aranıyor. Bu yıl ipek yetiştiremiyecek, ekinleri biçemiyeceğiz.

— Ey, en büyük efendimiz senin hangi işine karıştık? Bizi affet yavrularımıza acı, lânet seni sevmiyenlerin üzerine olsun

— Gelin hep beraber yalvaralım.

— Çömce kadın bir tas su için kapı kapı dolaşıyor.

— Camilerde, kiliselerde okunan taşlar zenbillere doldu.

— Herkes musallaya! Yalvarış var! Bir daha Antakyanın göremiyeceği yirmi çeşit bayrak, haliliye, def, Cizzim acaip şekillere girmiş derviş ve molla alayı...

Büyükler hulûsü kalp içinde, yavrular defin sesine molaların ilâhisine ayak uydurmuş. Alaylar toplanıyor. İlk olarak Eti Türklerle berabre dua edilecek.

Hıristiyan kavim sahanın öbür ucunda.

— Ey en büyüğümüz! Boynu bükük yavrular, dul analar, AKAN SULAR! Ulu ağaçlar, yüzü suyu hürmetine; yedikat gögün, meleklerin, peygamberlerin, gönderdiğin dört kitap hakkı için Sana yalvarmağa geldik. Bizi boynu bükük döndürme, bereketli yağmurların üzerimize olsun!

— Amin! Amin!

İlâhiler, cızzımlar, def sesleri arasında boynu bükük bir alayin taşıdığı bayraklar bir daha çıkmamak üzere Antakya kapılarından giriyor.

XIV

Kurbanlarımızı çiçeklerle süsledik, bayramlıklarımızı giydik, Sokaklar bayrak ve gelgellerle donandı, yollara zafer takları diktik. Türk ordusunu bekliyoruz. Rüyalarımızın hakikat oluşundaki tat, unutulur mu?

Mehmet attığın her sert adım bir kalbi titretiyor. Vakur bakışlarında düşmanı ez! Seni Antakya bütün kapıları; kolları gibi açık bekliyor.

Şanlı ordu, 48 inci dağ alayı! Seni nasıl karşıladığımızı köyüne döndüğün vakit Ayşene anlat, onun da göğsü kabarsın!

Geldiler, girdiler, gördüler. Ben ne söyliyebilirim?

XV

— Hafız gel de o muazzam dediğin efendinin Türk süngüleri önünde indirilen bayrağını gör! Ağaların çoktan tamaşaya gitti.

— Ben de geliyorum, şanlı bayrağımızın dalgalandığını görmek için.

— Anlıyorsun artık değil mi?

— Şimdi bunların sırası mı? geç kalmayalım. Biri mağrur, öteki pişman giderler.

Belki bu kışla, İbrahim paşadan beri bu kadar bir şenlik görmedi. Antakya halkı yer yüzünde ilk olarak indirilen bir imparatorluk bayrağını görüyor. Onlar bu memleketin ahını çok aldı, şimdi oh demek sırası bizim, Ogün yalnız bir Fransız kadınının ağladığını gördüm.

Bugün, feryatlarına dünya ile beraber biz de acımaktayız.

Merasim başladı, Türk süngüleri parlıyor, derin bir sükût; herkes dikkat kesilmiş gözlerine inanamıyor, yükselen şanlı bayrak onları hayretten kurtardı.

— Yaşasın Türk bayrağı!

— Yaşasın Türk ordusu!

— Ne mutlu bize bugünleri gördük!

— Allahım sana çok şükür!

Dikkate değer bir nokta halkın Fransızlara karşı kini, bir merhamet şeklini almıştır. Âciz düşmanlarını tahkir etmiyorlar.

NOT: Tamaşa = seyir.

Antakya kapıları, bir daha dönmemesini ihtar ederek, indirilen bayrağa yol verdi.

Bir saat sonra Hatay bayrağı da tarihe mal oldu.

XVI

Bahar gelince, sel gibi genç neşeli köy delikanlıları ve fakir şehir halkı Antakya kapılarında toplanır. Torbalarında darı unu, biraz bulgur, önlerinde bir şişe zeyt, bir kernep ve yalnız bir yorgan, bekleşirler.

Irgat simsarının göstereceği kamyona belki ilk olarak binenler bulacaksınız.

Bayrama gider gibi bu kapılardan ayrılırlar.

Dönüşleri bir matem olur.

Damarlarında sıtma paraziti, omuzunda başak torbası, testisiz, şişesiz solgun bir çehre, acı bir ağız, şiş karın, dermanı tükenmiş adımlarla, utanarak bu kapılardan yuvasına döner.

İşte bunlar, Adananın, Amugun yadigârıdır.

Bu defa etraflarını büyük parazitler sarar, koluna üç düğümlü üfrülmüş bir iplik takılır, tikenli yazıdaki sıtma pınarının suyu beleş verilmez.

Paryavşan, kaba sakal otlarının kaynatılmış çok acı hulâsaları biraz pahalıdır. Bunlar nisbeten ateşi düşürür, fakat plazmodi harp meydanında kılıç sallamaktadır. Dalak büyük, gül gibi kızlar gebe kadınlara, fidan gibi delikanlılar, küplere döner.

Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânı olduğu gibi, bunlar da en sonra hekime başvururlar.

— Ah, begüm, ayaklarını öpeyim, evimin tenceresini de sattım. Amuğa prince gitmiştik, köy sergen yatıyor.

— Şu kolundaki ipliği ilkin keselim, bunu âdeta bağlatıp gezmezler, yoksa sıtma sana yapışır kalır.

Mukaddemesiyle tedaviye başlanır...

Kanlarında % 80 Tersiyana bulunmaktadır. Ve hekime gelen hastaların çok büyük bir kısmı sıtmadan şikâyetcidir.

— Neyin var? diye sorulunca, hastalık değilmiş gibi,

— Bir şeyim yok, yalnız ısıtmam var, cevabını alırsınız.

Bugün hükûmetimiz esaslı tedbirler almıştır. Çünki bu gemi edebiyatla yürümez.

Kernep: Su içmek için bir nevi kab.

XVI nci fasıl Dr. Mesrur Hatayın yardımile yazılmıştır.

XVII

Artık çıbanı deşilen bir hasta gibi gözüme rahat bir uyku girecek sanıyordum. Yazdıklarımı bir daha okumak üzere elime aldım.

Dalmışım.

«Bir akşam üzeri kendi mezarımın başı ucundayım:

— Ey Edip! Ne yazık kendini tedavi edemedin. Öldüğüne acımıyorum. Bu dünyada akıllılar sağken, deliler öldükten sonra yaşar.

Al istediğin yazıları başına çal! Orada ne kadar eksik yer daha bulacaksın.

Bisturi kadar ufak kaleminle utanmadan bir cemiyeti lâboratuvar yapmak istedin...

Üzerime cehennem zabanîlerinin kızgın topuzlarla hücûm ettiklerini görüyorum...

Gökten bir al at iniyor, yer yarıldı, aman kardeşimi beni görmesin.

Edirnekapı surları üstünde dolaşmağa başladı. Güzel bir ay ışığında, Konyayı Torosları, Adanayı Amanusları, geçtik.

Kayalar arasından akan bir pınarın şırıltıları duyuluyor. Etraftaki kavaklar gelin gibi kırıtmakta, gecenin serinliği ve sessizliği içinde beyazlar giyinen Gülün onu beklediğini gördüm. Yaklaştılar. Dalından koparır gibi onu belinden kavradı.

Demir kapıdan geçtiler, Antakya henüz o meşhur tatlı uykusundan uyanmamıştı. Alacakaranlıkta köprüdeki adamı yanlarına alıp belediyeye uğradıktan sonra, Kızıldağın karlı tepelerine doğru yollandılar...»

Uyandığım vakit uçuyormuşum gibi titriyordum. Kırık pencereden içeri kar dolmuş.

TANIDIĞIM FRANSIZLARDAN

Bir müze müdürü vardı, onu hemşerilerim de tanır, saçsız kafası, kış yaz çemrek kollariyle mütemadiyen dolaştığını görürdük.

Bütün kazıların başında bulunmak ister, otomobili bir yıl-

NOT: Çemrek = Sıvalı.

dırım gibi birinden diğerine koştururdu. İhmal ettiği karısı Pariste kendisinden ayrıldıktan bir kaç yıl sonra bir çocuk doğurabilmiş. Çocuk babası olan müze müdürünün arkadaşlarına bir ziyafet çektiğini söylerler.

Fakat çok geçmeden bir otomobil kazası, sonunda öldü. İntihar etti de denmez mi?

Bize bütün Fransız sövmelerini öğreten, bir hocamız vardı. Kendisi eskiden sütçüymüş, askere almışlar, ordan da minbere kadar yükselmiş pipo meraklısı, oldukça lâubalî sınıfta verilen şekerleri, sigaraları red etmez, kızını bile istesek:

— Gönlünü yap al!

Diyecek kadar soğukkanlı idi. Bir gün Lorel türkçesiyle:

— Siz Türkler, ben bilir. Almak ister daha Musul, Cezire. Ama bekler vakit.

— Sizi buralara davet mi ettik?

— Eh didon! Gelmek istemedi ben de gönderdiler.

İmtihansız sınıf geçmek istiyenler evine kömür, kuzu, meyva, taşırlardı. Söze gelince o:

— Pipolarımdan başka sermayem yok! derdi.

Bir hocamız daha vardı, Nuh der peygamber demez. Bir aktör gibi bütün aksanlarıyla seçme parçalar okur, Fransız klâsiklerini bize ezberletmeğe kalkardı. Son gününde:

— Aranızda uzun yıllar yaşadım, yazacağım kitapta sizleri herkesten iyi anlatabileceğim. Sizlerden ayrıldığıma üzülüyorum.

Bir eser kazandığım için sevinebilirim. Gitti. Gittiler. Üzüntüler bizlerden ayrıldıkları için değildi. Kaybolan saltanatlarına yazdıkları mersiyeyi görmek isterdim. Ayrıldıktan sonra eserini çıkarmağa fırsat buldu mu dersiniz?

KÖY ODASINDA

— Anlat âşık, sıra sana geldi, ağalar, uykunuz geldiyse vazgeçelim, siz sabahları erken kalkarsınız.

— Zarar yoh begüm, aşuğu diynemek bizim de hoşumuza gider.

— Ne anlatacağımı bilmeyum?

— Bir yuvarlaman vardıya, güle güle kırıldık, sonra bir tane de uydurursun.

«Birkaç arkadaş ava gittik, birimiz topal, birimiz kör, birimiz çolak, birimiz çılbak.

Tüfeklerimizin kimi kavalsız, kimi kundaksız, kimi horozsuz, kimi de tetiksizdi.

— Yaman avcuymuşsunuz.

— Öğledir begüm, dinle. Ahaa susuz gölde cansız bir ördek gördük. Kör nişan aldı, çolak tetiği çekti, topal koştu getirdi, çılbak koynuna koydu.

— eeeee...

— Karşıda üç köy gördük. Biri yıkık, biri üstü açık, birinin damı yok. Üstü açık köye gittik, bir ihtiyar nene gördük onbeş yaşında, ördeği pişirmek için kazan istedik. Olur dedi. Biri delik, biri su tutmaz, ötekinin dibi yok.

Neyse ördeği pişirdik. Dinleyenler uçarken kanadını gördü. Kemiğini de uyuyanlara sakladık.»

Hacı emmi gözlrini üfeliyerek:

— Ülen beni uyuyo mu sandın, Gülüşmeler. Âşık asıl hikâyeye başlar:

«İşte böyle oldu. Jandarmalar beni dövdüler, dövdüler, memlekete götürmek için ahıra hapsettiler. Gözüme ocak iliştı. Sesimi çıkarmadım. Sabaha karşı vücudümün ağrıları dindikten sonra bacaya tırmandım. Asvaplarımı ahırda bırakmak zorunda kaldım.

Hava soğuk, gün ağarmağa başlamış. Doğru göle koştum. Köyün hocası yıkanmağa geliyor. Soyunduktan sonra cin gördüğünü zannederek kaçtı.

Hava soğuk, karnım aç üstüm bütün. Sessiz bir evin içindeyim. Güzel bir kahvaltı hazırlanmış, derhal sildim, süpürdüm. Ayak sesleri geliyor. Küvereye atladım. Kadın sudan oynağıyla beraber döndü. Onlar yemek yerken kocası değirmenden gelmiş, kapı kırılacak. Oynaşta yanımıza saklanmasın mı?

Koca unu küvereye boşaltacağım diye inad eder, kadın yalvarır, biz korkarız.

Un boğazımıza kadar doldu. Ayak ayağa verdik Küvere ortadan çatladı. Ben kaçtım o yakalandı.

Baktım bizim küvere yoldaşını öldürecek, damdan semeri

NOT: Küvere, topraktan yapılmış anbar.

üzerine atayım dedim, kolan boynuma geçmiş. Onu bırakıp bana başlamak istedi, soluğu yeni uykudan kalkan jandarmaların yanında aldım. Şaşırdılar. Başımdan geçenleri anlattım. İcabına bakarız deyüp gittiler. Şimdi yolları uğradıkça hikâyeyi söyletmeden gitmezler.»

ETİ TÜRKLERİN SIRRI

Yıl 1937 Hatayın, çalışkan, sabırlı, kanaatkâr insanları yüzde yüz köylü olan Eti Türklerdir. Bunlar; kendi eğirdiklerini dokur, giyer giydirir, yetiştirdiklerini yer, yedirir. Kazandıklarını ağaya, Fransız tahsildar ve jandarmalarına ikram ederler. Çoğu mal sahibi değildir. Toprağa ancak dörtte bir payla bağlıdırlar. Hayatları evlâtları boyunca bu pay artmaz.

Onlar iki el bir boğaz için çalışır didinirler.

Bununla beraber en sevilmiyen kavim onlardır. Onlarla Türkçe konuşulmaz. Ayıptır. Onların sırlarına kimse vakıf olamaz derler. Camiye gitmeleri bir hâdise çıkarmağa kâfi gelir. Onlar ağarmayan gök bezdir.

Ben uzun yıllar bu temiz kalpli köylülerin arasında yaşadım. Sırlarını öğrettiler. İlân etmeğe yemin ettim.

1— Kapıya gelen fıkarayı boş göndermemek,

2— Önüne konan yemeğe karşı tok gözlülük yapıp Ali payı ayırmak,

3. Hayatın oldukça dişi hayvan eti yemiyeceksin. Tarlanı sürmeğe, inek sütü içmeğe, koyun, keçi istemez mi?

4— Güneş mukaddestir. Sabahleyin gün doğmadan kalkıp onu selâmlıyacak, elinden sabanı, kazmayı ancak gün batarken bırakabileceksin.

5— Temizlenmek için beline kadar yıkanmak kâfidir.

6— Yalan söylemiyeceksin. Ataya hürmet, küçüğe sevgi göstereceksin.

7— Şeyh Hasan ve Hıdıra yalan yere yemin etmiyeceksin.

Müslümanlığın baskısı altında güzel ananelerini ancak bir sır şeklinde muhafaza etmeğe mecbur olmuşlardır. Ben hepsini pek tabiî tespit edemedim.

Yılda bir defa hasat bayramları olur. İlk temmuz günü yeni

NOT: Eğirek: Yün eğirmek için armut biçiminde iptidaî bir âlet.

buğday unundan, sütlü nefis çörekler yapılır, gün doğmadan çoluk çocuk Asıda, Dafnede, Denizde mutlaka yıkanır en temiz elbiselerini giyer bayramlaşırlar. Büyüklerin mezarı ziyaret edilir. Gündüz pohur, gece kandil yanar. Çocuklara Hıdır hikâyesi anlatılır. Beni sevdikleri için anlattılar. Hayret ettim. Bu cahil dediğimiz halk Volterin Zadig ini okumamıştır, anlattıkları...

«Şeyh Hasan iyi bir adamdır. Her zaman Hıdırı görmek için dua okur. İstediği Hıdır bir dilenci kıyafetinde gelir. Hasanı işine karışmamak şartile gezmeğe davet eder. Daha bir mahalle dolaşmadan dilenci bir çocuğu boğar, kaçarlar. Yıkık bir duvarı tamir etmeğe başlar, Hasan yardım eder. Deniz kenarına gelirler.

Bindikleri kayığı dilenci deler,

Hasan dayanamayıp!

— Artık yeter! Batacağız.

— Öyleyse ayrılalım. Çocuğu ilerde cani olacağı için öldürdüm. Divarın içinde öksüz çocukların hazinesi vardı. Bu kayık, gelecek düşmanların işine yaramıyacak. Artık sen evine git, karının sandığında üç nar bulacaksın, onları hastalara yedir.

Hasan narlar elinde kayığın yanına gelir. O vakit Hıdır olduğunu anlar.»

Süveydiyedeki beyaz kubbeyi işte bu efsane şimdiye kadar yaşattı.

Temmuz bayramı devam ettikçe Hıdır ve Hasan unutulmıyacak.

YAŞAYAN İNANIŞLAR ve KERAMETLERİ

1— Yılan balığı: Üzerime şeker şerbeti içilmezse ölmem, dermiş. (Bu balık çok yağlı olur. Metabolisma olayı)

2— Başa vurmasın diye, olmamış ateşin üzerinde maşa bırakmak âdettir (Demirin katalizörlüğü sayesinde CO—CO2 olur)

3— Gözü ağrıyan bazı hastalara, it üzümü suyu damlatılır (glykoza tesiri)

4— Anî korkanlara, korku tasından su içirilir, damakları kaldırılır, ağlaması işemesi söylenir (psiko — fiziolojik tedbir)

NOT: Sıtmalıların ekşi yemeği çok sevdiklerini görüyorum. Acaba asit vasatta plazmodi ölüyor mu? Yoksa sadece vücut yangınını söndürme işine mi yarıyor?

5— Hıçkırığa tutulanlara:

— Hırsızlık yaptığını duydum. utanmadın mı? diye çıkışılır. O derin bir — Hiiiik! çekerse hıçkırık diner (Refleks)

6— Erkek sel, kadın göl derler.

7— Esnerken: Uyumak istemiyorum! derseniz, esnemeniz kaçar (refleks, telkin)

8— Ocak kutsaldır. Ateş ocakta söndürülmez.

9— Uyurken: Etrafımda kurt! diye yatmışsanız cinler gelmez, derler.

10— Karün kadar zenginlik neye yarar? Yediği kepek ekmeği (satir)

11— Aklın varsa Hemmecere vakıfola. (alay)

12— Erkek çocuk emzirenin süt kesafeti, kız çocuğu emzireninkinden çok olur diye hükmolunur. (Bilmiyorum)

13— Çarşanba günü çamaşır yapılmaz.

14— Ağzı çarpılanlara papuçla vurulur.

15— Bir yolcunun arkasından kova ile su dökülür.

16— Mal candan tatlıdır, canıma gelen kaza malıma gelsin derler.

17— Kedi eliyle yüzünü yıkarsa misafir gelir derler.

18— Tavşanı sabahleyin görmek uğur, akşam üzeri görmek şer derler.

19— El kaşığında gözü olanın karnı doymaz,

20— Sabır, sabır, sonu kabir. derler.

21— Tavuk gibi hırçmak (boynunu kıvırarak öldürmek, bir tabir)

22— Haylasın?

— İşte başım sağ.. (Hatır sorma)

23— Karnımda kinim var (barsak tenbelliği)

24— Nerde oturursun?

— Bekârım (yerim bellisiz demek)

25— Huy canın altında, can çıkmayınca huy çıkmaz.

26— Al kötünün kızını,
Alma kızının kızını
Çeker nenesinin izini (veraset)

27— Çocuk uyuya uyuya büyür, insan uyuya uyuya ölür. (felsefe).

28— Tellim gibi boynuma sarılma.

(Asma sülüğü = tellim) tabir.

29— Uma, uma döndük muma.

30— Çıkmadık candan ümit kesilmez.

31— Kaba kulak, olanların yüzü çin mürekkebi (höbür) ile yazılır, üfrülür.

32— Susalık, üçgün soğan suyu ile okunarak kesilir.

PSİKOLOJİK ve EĞLENCELİ BİR HALK OYUNU

Oyunu idare eden soran:

— H ile nerden geliyorsun?
— H. paşadan.
— Nereye gidiyorsun?
— Hataya.
— Bineğin?
— Hayvan.
— Armağanın?
— Hayat.
— Sevdiğinin adı?
— Halk.
— Sen halkın neyini seversin?
— Halini.
— Onlar senin?
— Hayalimi.
— Sen onlara ne dedin?
— Ey! halini sevdiklerim.
— Onlar sana?
— Hayalin kurusa halimize dokundurmayız.
— Ata sözü?
? Halkın dileği, hakkın dileğidir.
— Şah beyti.
— Haniya sen benimdin, niye döndün sözünden?
Kâfir aldattın beni, anlıyorum gözünden.

Siz de karşınızdakini beğendiği harfle söyletebilirsiniz. Bir test olabilir.

NOT: Haniya = Tamana.

HALK TÜRKÜLERİ

I

Eşeğimin burnu çanlı
Dört ayağı gümüş nallı (dah, dah çoo)
Hamamcı pek fakir hallı
Kil isteyen Hanımlar?
Kil alan var mı?
Eşeğim varmaz oraya
Bir oraya bir buraya
Beş batmanı bir paraya.
Tekrar

Eşeğim sırtı keçeli
Hamamcı yüzü peçeli
— Kilci oğlan gel geç içeri.
Tekrar

Eşşeğimin burnu huzzem
— Gel oğlan yanıma uzan
Şimdi gelir aramızı bozan,
Kil istiyen hanımlar!
Kil alan buldum.

GELİN TÜRKÜSÜ

II

Yannığım kuzu derisi
Gitti ömrümün yarısı
Kaynanam cazı karısı.
«Ben bir yannık leli leli yaymak ilen
Suç mu ettik oğlunu sarmak ilen?»

Yannığın ucu matara
Gelini Allah kurtara
Kaynana dişin sırtara
Tekrar

Bir leğen hamur yoğurdum.
Konu komşuyu doyurdum.

Babasız oğlan doğurdum.
Tekrar

III

Horozuma kiş dediler
Damdan dama uç dediler
Kel tavuğa eş dedilr.
Kele bacılar vili. vili.

Hanı benim çil horozum
Ağzı şeker bal horozum
Uçtu gitti al horozum
Kele bacılar vili vili.

Horozumun beş pençesi
Hanımların eğlencesi
Bir sürü tavuğun kocası
Kele bacılar...

IV

İskele-den çıktık develer katar
Sağına soluna kurşunlar atar
Abdoyu vurmuşlar yaralı yatar.
Vurma Zalim kardeş vurma suçunu söyle
Rüyamda görmüşşem kaderim böyle

Atımı çektirdim binek taşına
Elim ulaşmadı eyer kaşına
Hiç insan kıyar mı öz kardaşına?
Tekrar

V

Bu ceylanın yaylakları aşağı
İki bacı çifte bağlar kuşağı
Bize derler kızıldağlı uşağı
Aklımı başımdan aldı, bu ceylan
Sabahdan karşıma geldi bu ceylan

Bu ceylanın sulakların gezmeli

NOT: Yannık = üç kulplu cara

Kalem alıp kaşın gözün yazmalı
Alnı top perçemli gözler sürmeli
Tekrar

Bu ceylanın sulakları kayalı
Kayasında mor menekşe dayalı
Şeker yemiş dudukları boyalı.
Tekrar

VI

Bizim sıçan takır tukur
Sanarsın bir nallı katır
Fakat bilmez gönül hatır
Hatırlı da olmuş bizim sıçan

Bizim sıçan evlenici
parası yok nasıl edici
Attarlardan un çalıcı.
Hatırlı da olmuş bizim sıçan

VII

Var git oğulm. var git vatanın ara
Karnın nerde doyarsa vatanın ora

MANİLER

1

Şu dağın ardı ekin (Yosmam)
Kaybettim elimdekin
Her gören benzim sorar (Aman)
Bilmezler kalbimdekin.

2

Armudun irisine
Ben yandım birisine
Anne beni çoban et
Kızların sürüsüne.
NOT: Vili = hayret edatı.

3

Şeftali satan bilir
Tadını tatan bilir
Evlilik kıymetini
Yalınız yatan bilir.

4

Entarisi maviden
Sensin gönlüm avıdan
Beni ateşe yaktın
On beşine girmeden.

5

Sarmayanlar neylesin
Taliine söylesin
Bu dünya böyle kalırsa
Allah imdat eylesin

6

Harman yeri hoş yeri
Sevdiğim yavaş yürü
Kız nişanlım yok dedin
Gerdanında diş yeri.

7

Şu derenin çoşkunu
Eller sürer aşkını
Bir yavuklu bulamadın
Hey allahın şaşkını

8

Hey eli defli kızlar
Göğsü sedefli kızlar
Bari bir selâm verin
Gâvur yürekli kızlar.

9

Ekinler ekilirken

Dibine dökülürken
Bana bir tel saçından ver
Kefenim dikilirken,

10

At olur da tepmez mi?
Yâr olur da öpmez mi?
Yârın öptüğü yerde.
Mor menekşe bitmez mi?

11

Endim dere burcundan
Bir nar aldım hurcundan
Kardaşıyla dost oldum.
Bacısının ucundan.

12

Su gelir millendirir
Etrafı göllendirir
Kahpe deyüsün kızı
Dilsizi dillendirir.

13

Ev süpürür toz eder
Gerdan kırar naz eder
Ana benim suçum yok
Kendi bana göz eder

NOT. (Bizim muhit çok ateşlidir).

NOT: Halk İskenderun demez, İskele der.

NOT: Son dört mani K. Kuşçu tarafından yazdırılmıştır. Küserde kendisinden çok bahsedilen bir çobanın destanını kaybettiğimden dolayı üzülüyorum.

NOT: Gâvurdağlılar kendine mal etmek ister. Doğrusunu bilmiyorum.

NOT: Bari = hiç olmassa
Hurç = heybe
Bes = yeter,

GÜLE VEDA

Geçti de uzun yıllar
Hatrımda tatlı diller
Çok uzak oldu yollar.
Dönülür mü geriye?

Şimdi artık anladım
Bir gül idi maksadım
Sade hayal peşinde
Koşmuşum ileriye.

BİLMEM

Dilime sus dediler.
Gönlüme küs dediler
Kalbime süs dediler.

Dilim susar mı bilmem?
Gönlüm küser mi bilmem?
Kalbim süs müdür sanki?

El, dilime uyar mı?
Gönül ferman duyar mı?
Sevdi artık çayar mı?

Gönül çayar mı bilmem?
Ferman duyar mı bilmem?

Kızıldağlı sorasın
Kalemini kırasın
Seni eller arasın

Eller arar mı? Bilmem.

AMANUS SİLSİLESİ

— JEOLOJİK İNCELEME —

Yazan: PİERRE BOZANTAY

Çeviren: EDİP KIZILDAĞLI

DAĞLARA BİR BAKIŞ

Bulutlar... Tepeler... Hayaletler... Belki bunların hepsi birden...

Antakyaya ilk gelenlerin; dolanbaçlı, alçak Ası vadisinin gökle yer arasındaki manzarası Süveydiye tarafına doğru bakmasını sanki icbar eder.

Bu Romalıların Kasius dedikleri Keldağdır.

O geometrik bakımdan çok muntazamdır.

O çok maî. O çok havaî bir renktedir.

Şüphesiz bakışları birdenbire aldatmak ve sevindirmek için O derinliklere asılmış büyük bir tiyatro perdesi gibidir.

Eteklerinde hergün deniz kırıtır, bazan madeni değişik renkler veren bir kumaş gibi zümrüt yeşil, yakût mavisi bayramlıklar giyinir.

Keldağın Kuzey batısında Amanusların son istinatgâhı olan Musa dağı; toplu arızalı daha kesif bir surette, Ası'nin denize döküldüğü yerde bir mahmuz gibi göze çarpar.

Vadiye; meyilli bir platform meydana getirmek için, sertçe inen Amanuslar; Antakyadan bakılınca Musa dağından daha azametli görünürler. Bu dağlan Kuzey doğu yönünde uzanarak ilerlerken Amuğun üstlerine doğru karlı tepelerine rastlanır.

KIZILDAĞ

Kızıldağ; kuzey doğudan güney batıya doğru uzanan Antıtorosların bir kolu gibidir. Akdenizle arasındaki en geniş uzaklık 170 klm. geçmez. Doğusunda çöküntüleriyle Leçe volkanik arazisi, basık Amık ovası ve Ası vâdisi vardır.

Dağın enliliği 25 — 30 Klm. arasında değişir.

Kuzeyde Ceyhan vâdisiyle Toroslardan, güneyde Ası vâdisiyle kuzeyir yaylası ve Kel dağdan ayrılmıştır. Kuzeyden güneye doğru mühim coğrafi değişiklikler göze çarpar. Bu ayrılış iklimde, suların akış tarzında değil, jeolojik bünyelerine dayanarak bu kütleyi uzunluğuna gayri musavi iki parçaya ayırabiliriz.

Ersözün üzerindeki ... kendiliğinden alevlenen Neft sızıntıları ha...en o... r Alman heyeti tarafından incelenmiştir.

Kükürt : Hamamat,

Karbon; grafit: Akçayda.

Linyit: Keldağ'da.

AMUK GÖLÜ

Gençliğini kaybetmemiş bir güldür. Asi'nın derinliği göl ve boşalan ağızdan yüksek olduğu için kanallarla akıtmak işi zordur.

Mademki gölün dibi Ası yatağından derindir. Kat'î olarak denebilir ki gölü tamamen kurutmak imkânsızdır. Etraftaki bataklığı kurutmak için üç yol vardır :

I — Asıy'la göl arasına bin çok düzgün kanallar açıp akıntıyı hızlandırmak.

II — Tulel Osmanın doğusundan Ası ile Göl arasına kanal açmak.

III — Asi'nın yatağını derinleştirmek.

NOT: Anık bataklıkları; fakir hemşerilerimin bir felâket yuvasıdır. İnsanlığın amansız düşmanı SITMA ve SİVRİSİNEKLER! Artık son günleriniz olsun. Cumhuriyetin yumruğu tepenize inecektir.

NOT: Yazılarımın basılması için şahsî yardımlarını esirgemiyen Muallim Ahmet Halit Beye, oğlu Ayhana açık teşekkürlerimi sunarım.

NOT: 16 ıncı sahifenin 7 inci satırında (gözü tütüyor yerine göğü tutuyor olacaktır.

NOT: 5 inci sayfanın 7 nci satırı, 6 ıncı satfanın 1 nci satırile yer değiştirecektir. Özür dilerim.

Çemberlitaş 1943

SON